

KERKENBELEIDSPLAN HEMIKSEM

We tonen de originele afbeelding
hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan
met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. SITUERING KERKGEBOUWEN.....	3
2. FICHE PER KERKGEBOUW	5
2.1.Sint-Niklaas in Hemiksem	5
2.1.1. Identificatie.....	5
2.1.2. Beschrijving.....	6
2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	9
2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	10
2.2. Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen in Hemiksem	12
2.2.1. Identificatie.....	12
2.2.2. Beschrijving.....	12
2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	12
2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	12
3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE	13
3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie	13
3.2. Plan van aanpak hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht	14
BESLUIT	15

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende kerkgebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Hemiksem:

- Sint-Niklaas, Gemeenteplaats 25, 2620 Hemiksem
- Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen, Saunierlei 56, 2620 Hemiksem

Een ontwerp van dit kerkenbeleidsplan werd opgesteld binnen de kerkraad. Er was overleg met de pastorale eenheid Sint-Bernardus, de lokale parochiegemeenschap, lokale verenigingen en met de gemeente.

- 20230619 vergadering kerkraad over kerkenbeleidsplan
- 20230619 overleg samenwerking met IVEBICA over nevenactiviteiten in de kerk
- 20230911 vergadering kerkraad over kerkenbeleidsplan
- 20230921 Heritasessie: leden kerkraad nemen deel aan sessie door Dimitri Menten over 'Burgerparticipatie en religieus erfgoed' en kerkcoöperatie
- 20231011 leden kerkraad nemen deel aan sessie: 'Kerkgebouwen en hun toekomst'
- 20240122 vergadering kerkraad over kerkenbeleidsplan
- 20240311 vergadering met pastorale kerngroep(parochie) over kerkenbeleidsplan
- 20240617 vergadering kerkraad over kerkenbeleidsplan
- 20240909 vergadering kerkraad over kerkenbeleidsplan
- 202410 overleg met kerkraad van Niel over kerkenbeleidsplan
- 20241209 vergadering kerkraad over kerkenbeleidsplan
- 2024 schriftelijke bevraging van alle verantwoordelijken van parochiale verenigingen en van de vrije basisschool
- 20250216 overleg met IVEBICA over kerkenbeleidsplan
- 20250115 overleg met pastorale eenheid over kerkenbeleidsplan
- 20250403 vergadering met bisdom, pastorale eenheid, IOED en gemeente over kerkenbeleidsplan

Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Hemiksem en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de bisschop van Antwerpen op 6 mei 2025;
- door de gemeenteraad van de gemeente Hemiksem op 20/5/25

In dit kerkenbeleidsplan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Aan bod komen een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Aan het einde van dit document is er een overzichtstabel met de genomen opties (per kerk), de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren.

Handtekening bisdom

Handtekening gemeente

Dominique Buytaert
alg. directeur

Luc Bouckaert
burgemeester

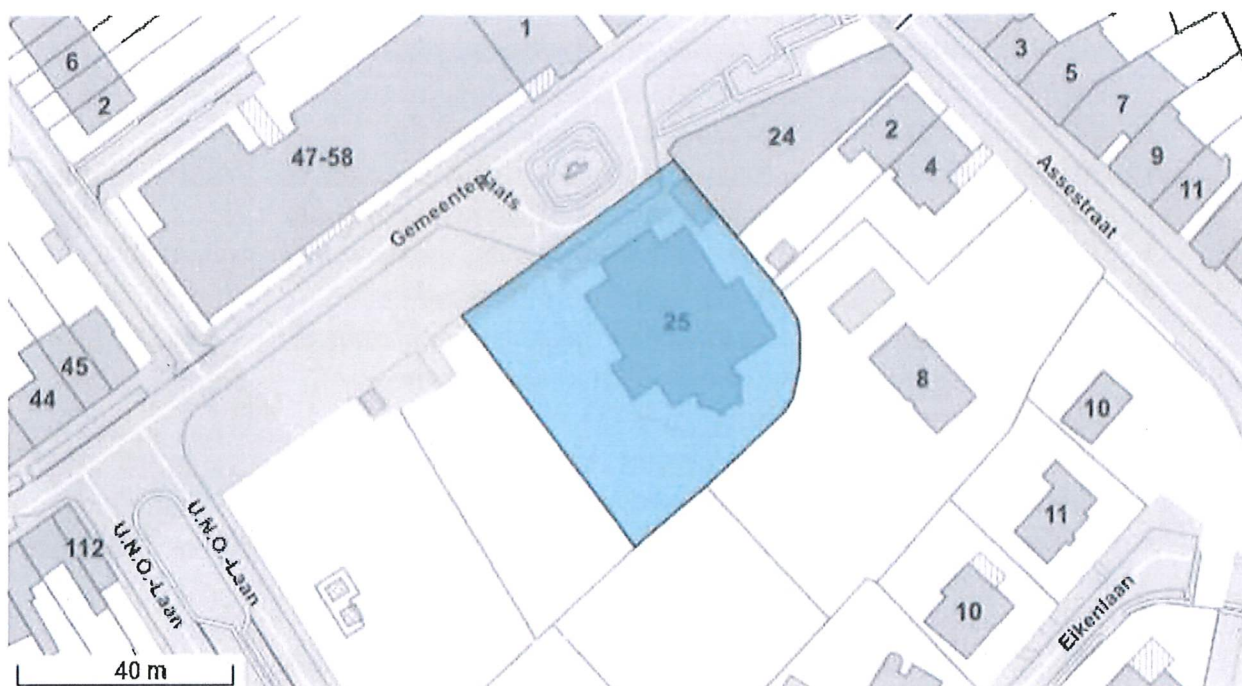

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

1. Sint-Niklaas: Gemeenteplaats 25, 2620 Hemiksem

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Postadres(sen): Gemeenteplaats 25, 2620 Hemiksem Gemeente: Hemiksem Kadastrale afdeling: HEMIKSEM Kadastrale sectie: B Perceel: 0075/00B000 Capakey: 11018B0075/00B000 Oppervlakte perceel: 2477.47m²

BESCHERMD ERFGOED BESCHERMD MONUMENT

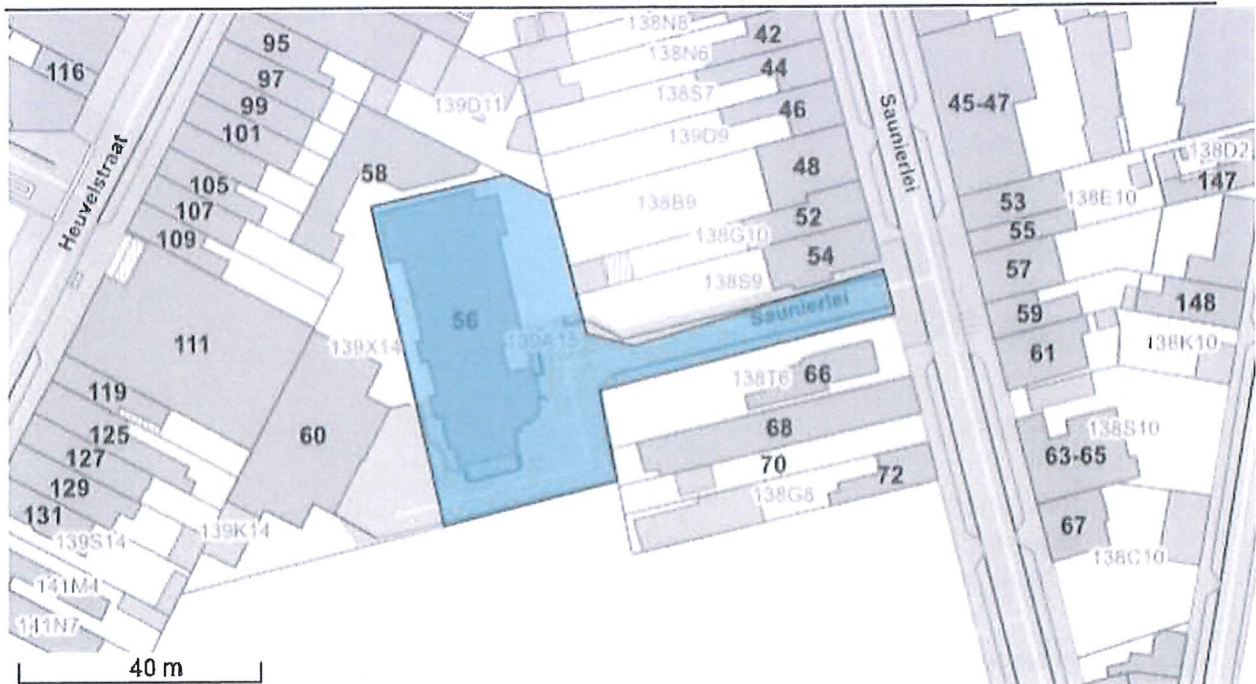
Parochiekerk Sint-Niklaas: orgel

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/5314>

Kaart (gekopieerd vanuit bijv. [google.be/maps](https://www.google.be/maps), www.kerkeninvlaanderen.be, geo.onroerenderfgoed.be ...) waarop alle kerkgebouwen worden aangeduid.

2. Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen: Saunierlei 56, 2620 Hemiksem

Postadres(sen): Saunierlei 56, 2620 Hemiksem Gemeente: Hemiksem Kadastrale afdeling: HEMIKSEM Kadastrale sectie: B Perceel: 0139/00A015 Capakey: 11018B0139/00A015 Oppervlakte perceel: 1930.58m²

Kaart (gekopieerd vanuit bijv. [google.be/maps](https://www.google.be/maps), www.kerkeninvlaanderen.be, geo.onroerendergoed.be ...) waarop alle kerkgebouwen worden aangeduid.

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Sint-Niklaas in Hemiksem

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

2. 1.1. Identificatie

Naam: Sint-Niklaas

Geografische ligging

- Gemeenteplaats 25, 2620 Hemiksem
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Antwerpen
- Dekenaat: Antwerpen-Zuid
- Pastorale eenheid: Sint-Bernardus
- Parochie: Sint-Niklaas

Eigenaar: gemeente Hemiksem

Bescherming(en)

- Gedeeltelijk beschermd als monument: orgel

2.1.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

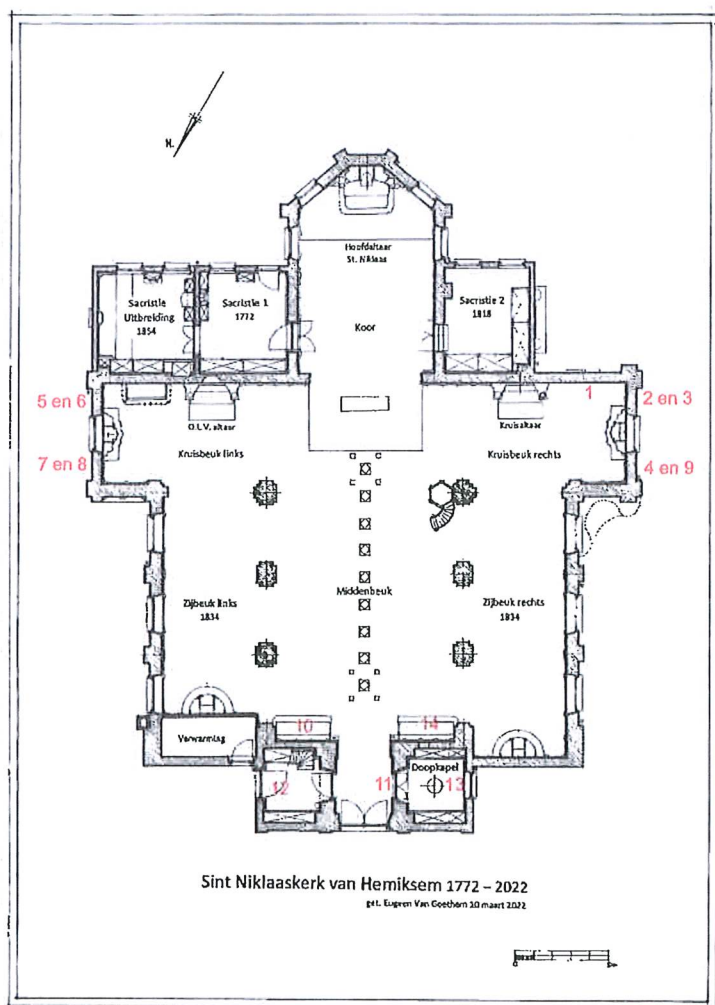
- Eenvoudige zuid-noord gerichte classicistische pseudo-kruisbasiliek met een schip met drie beuken, vroeger omringd door het voormalig kerkhof, nu grasveld met bomen en nog enkele grafmonumenten, aansluitend bij ommuurde tuin van de voormalige pastorie.
Er zijn twee sacristieën (1770-1772 en 1852-1854). Er is een ingebouwde toren met vier geledingen onder een ingesnoerde naaldspits.
De schild- en zadeldaken zijn bedekt met leien.
- De inkompoort van de kerk is niet de oorspronkelijke deur. Ze dateert van 1950 en werd in opdracht van pastoor Bruyndonx gemaakt. De patroonheilige St.-Niklaas op de deur werd uit hout gesneden door Henri Huysmans, schijnwerker uit de Lindelei.
- De preekstoel werd tussen 1680 en 1690 geschonken door de toenmalige pastoor Frans Gheerincx aan de oude kerk aan het Kerkeneinde.
- De kerk bezit twee processievaardels. Eén werd geschonken door baron Diert in 1845 met een geschilderd medaillon de tenhemelopneming van Maria voorstellend. Onderaan in het midden is het wapenschild afgebeeld van baron Diert. Het tweede vaandel stelt in het medaillon O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen voor. Het werd geschonken in 1855 door barones Diert-De Pret voor het toenmalig broederschap. Dit laatste werd in 1993 gerestaureerd.
- Het schilderij 'De koningin der maagden' bevindt zich in de linker kruisbeuk en werd geschilderd door Cornelis Schut, leerling van P.P.Rubens. Het werd in 1783 geschonken door Fr. Bruyninckx, kanunnik en vicaris-generaal van het bisdom Antwerpen.
- In de rechterkruisbeuk bevindt zich het schilderij 'De dankbare melaatse'. Het wordt toegeschreven aan Otto Venius, een van de leermeesters van P.P.Rubens.
- Boven het altaar in de rechter kruisbeuk hangt een schilderij 'Het heilig kruis'. Het is een kopie van de lanssteek van P.P.Rubens uit de school van Rubens. Het werd in 1781 geschonken door Benedictus Neefs ter gelegenheid van zijn inhuldiging als abt van de St.-Bernardusabdij te Hemiksem.
- Achteraan onder het orgel hangen twee schilderijen. Het ene stelt Christus voor die beweend wordt door engelen, O.-L.-Vrouw, Johannes en heilige vrouwen. Het dateert uit de eerste helft van de 17de eeuw. In het register van de overledenen schreef de toenmalige pastoor Domien Mortelmans dat op 25 oktober 1772 juffrouw Joanna Wiers overleed en dat zij aan de kerk twee schilderijen schonk waarvan één de kruisafname afbeeldt. Waarschijnlijk is dat tweede schilderij het paneel uit de Vlaamse school (einde 16de eeuw?) dat 'Het laatste Avondmaal' voorstelt.
- In de linker kruisbeuk is de graftombe van Antoon Van Brabant, de bastaard. Hij was de zoon van Philips Van St. Pol, hertog van Brabant en Limburg.
- In de kerk bevindt zich een houten gepolychromeerd beeld van Sint-Niklaas. Het dateert uit het midden van de 18de eeuw.
- De kerk bevat een monumentale kruisweg door Edward Dujardin (1917-1889) geschilderd tussen 1860 en 1863. In 2000 werd hij gerestaureerd. Elke statie werd door iemand betaald en aan iemand opgedragen.
- De oorspronkelijke glasramen van de kerk werden in 1944 vernield door een V1. De nieuwe glasramen zijn ontworpen door Margo Weemaes.
- In de ramen van de sacristie bevinden zich fijn gegraveerde medaillons in loodglas vervaardigd door Blockhuys in 1927.

- De kerk heeft een zonnemonstrans vervaardigd in 1682 en een mooi versierde ciborie, gemaakt door Norbert Lesteens in 1632.
- Het orgel is van Aegidius Franciscus Van Peteghem uit 1774 en 1776 en is een **beschermd monument** sinds 22/04/1993. Het werd
- gerestaureerd in 1974. Het wordt jaarlijks onderhouden door de firma Schumacher.
- Een hanger van een anonieme meester van ca 1580-1600 uit goud, email en parel werd bij Ministerieel besluit van 17 november 2022 voorlopig opgenomen in de **Topstukkenlijst**.

Voor een verdere uitvoerige beschrijving verwijzen we naar:
 Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu, Bestuur voor Monumenten en Landschappen, Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 10n 1 (A-He). Provincie Antwerpen. Arrondissement Antwerpen, Gent1985, p.374-376.
 Avonts K., Coenjaerts D., Van Laeken A., van Melis J., 250 jaar Sint-Niklaaskerk. Hemiksem. Geschiedenis, kunst en funerair erfgoed, Hemiksem 2022.

b) Architecturale mogelijkheden

Er zijn geen normale uitbreidingsmogelijkheden van het kerkgebouw. Eventueel kunnen één of twee toiletten geplaatst worden in de huidige doopkapel (zie plan hierboven: doopkapel aangeduid met 13).

Bij een verruimd gebruik zijn bovendien een ruimte als berging noodzakelijk (eventueel in de sacristie vooraan) en een kitchenette (eventueel in de eerste sacristie links).

Compartimentering is eventueel mogelijk door doeken of glas te plaatsen tussen de zes pilaren in het kerkgebouw.

c) Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is goed. Monumentenwacht van de provincie Antwerpen voerde herhaaldelijk inspecties uit in het gebouw: 1995, 1997, 2000, 2003, 2008. De laatste keer in 2013.

Wordt opnieuw gepland in 2025.

Recent werden volgende werken uitgevoerd:

- Plaatsing van metalen loopbruggen op de zolder van de kerk boven het plafond (2017);

- Plaatsing reglementaire klimhaken op de toren (volgens Europese norm EN 517) (2017)
- Schilderen binnenzijde van de kerk (augustus 2017);
- Aanpassing torenspits met kunstleien voor de plaatsing van 4 5G-zendmasten van Telenet. Indien Telenet de zendmasten verwijdert, worden op hun kosten opnieuw authentieke leien geplaatst. (2023);
- Plaatsing multifunctioneel elektronisch programma-uurwerk voor het geautomatiseerd uitvoeren van klokfuncties: Apollo III (2023);
- Scheiden van de afvoer van het hemelwater en het rioolwater (2024).

Voorzieningen

- Er is voorlopig geen sanitair aanwezig;
- Er is een warmelucht verwarmingsinstallatie op mazout uit het bouwjaar 1995 die elk jaar gekeurd wordt;
- De verlichting binnen gebeurt grotendeels met LED-verlichting;
- Er zijn momenteel geen keukenvoorzieningen;
- Er is een audiosysteem aanwezig dat naar behoren werkt;
- Een beeldscherm is niet aanwezig.
- Het gebouw is rolstoeltoegankelijk;
- Er is brandbeveiliging maar geen diefstalbeveiliging;
- Er is bliksembeveiliging die om de drie jaar gekeurd wordt;
- In de toren bevinden zich zendmasten van Telenet.

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Voor de situering van de kerk in haar huidige vorm verwijzen we naar pg.3. De kerk staat in een groene omgeving in het centrum van de gemeente Hemiksem.

Momenteel (2024) worden belangrijke vernieuwingswerken uitgevoerd aan de omgeving onder meer op de Gemeenteplaats waar de kerk staat en aan de parkomgeving die de kerk omgeeft.

Er is ruime parkeergelegenheid aan de kerk. Vlakbij zijn er bushaltes.

Naast de kerk bevindt zich café Het Welzijn en bijhorende parochiezaal.

Het kerkhof ligt op 200m in de Kerkstraat.

De toren wordt 's avonds verlicht.

Het uur wordt telkens met het juiste aantal klokgeluiden aangegeven. Elk halfuur wordt éénmaal geluid. Om 12 uur 's middags wordt het angelus geluid.

Omdat er geen zetelende pastoor meer is, werd de historische pastorie, gelegen Assestraat 8, verkocht.

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Momenteel wordt de kerk hoofdzakelijk voor liturgische activiteiten gebruikt:

- Wekelijks een eucharistieviering of een woorddienst;
- Gezinsvieringen driemaal per jaar;
- Bijzondere vieringen: Goede Week, Nachtmissen,...
- Viering eerste communie;
- Vormselviering eenmaal per jaar;
- Voorbereidingsessies eerste communie en vormsel;
- Huwelijksvieringen;
- Begrafenissen;
- Doopvieringen.
- Vieringen met de Zonnekeschool met Kerstmis en Pasen;
- Rozenkrans op woensdagmorgen

Er zijn geen processies.

Wel wordt er jaarlijks begin juli een viering van de Sint-Sebastiaansgilde georganiseerd. Dat bestaat uit een korte plechtigheid in de namiddag in de kerk.

Af en toe wordt de kerk gebruikt voor:

- Repetities en concert van het Qualicantokoor;
- Orgelconcerten: 250-jarig bestaan en een gelegenheidsconcert door Jan Van Mol(2023);
- Kerstconcert: 250-jarig bestaan (2023);
- Tentoonstelling: 250-jarig bestaan (2023);
- Deelname aan Open Monumentendag (2023);
- Back-up voor jazzconcert (bij slecht weer) (ism IVEBICA)(2023);
- Tentoonstelling plaatselijke kunstenaar: Zjos Meyvis (2024);
- Concert van de Harmonie (2024);
- Slotevent op 21/12/2024 voor De warmste week (Welzijnsschakel).

Geplande evenementen:

- 8 juni 2025: fietstocht met kort orgelconcert in onze kerk;

- 12 juni 2025: Joskoor (via IVEBICA);
- december 2025: retrospectieve plaatselijke kunstenaar Zjos Meyvis

2.2. Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt in Hemiksem

Deze kerk werd in 2010 aan de eredienst onttrokken en wordt verhuurd aan de turnkring Sint-Jan Berchmans te Hemiksem.

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

Deelgemeente (en wijk)	Kerk	Toekomstvisie
Hemiksem	Sint-Niklaas	B-kerk-nevenbestemming Multifunctioneel gebruik

Gelet op een sinds corona sterk verminderd gebruik van de kerk voor erediensten en een daling van het aantal gelovigen in de zondagsvieringen gaat de kerkraad ervan uit dat in de toekomst een meer multifunctioneel en/of gedeeld gebruik nodig zal zijn. Het kerkgebouw voor een aantal nevenbestemmingen openstellen is op korte termijn een doel.

Toen dan in 2023 het 250-jarig bestaan van de kerk gevierd werd, opteerde de kerkraad voor een aantal nevenactiviteiten die niet rechtstreeks met de eredienst verbonden waren: een orgelconcert, een kerstconcert, tentoonstellingen en deelname aan de Open Monumentendag.

We gaan ervan uit dat het komende decennium (tot 2034) de kerk in de eerste plaats nog gebruikt zal worden voor de eredienst met aandacht voor nevenbestemmingen. In die periode zien we het als een B-kerk (nevenbestemming).

Geleidelijk willen we het gebouw echter ook **meer openstellen** voor onder meer:

- Concerten (o.m. Harmonie en Qualicanto);
- Repetitieruimte voor onder meer het koor Qualicanto;
- Toneelvoorstellingen;
- Tentoonstellingen (bijvoorbeeld tijdens Open Monumentendag);
- Organisatie van feesten;
- Organisatie van vormingen;
- Als stille ruimte;
- Als koelteplek;
- Als studeerruimte;
- Als cultuurgemeenschapscentrum;

De kerk is voor de gemeente ook een **officiële opvangruimte** bij bijv. een ramp...

De kerk is in de gemeente ook een **baken**: het is een groot gebouw centraal gelegen, duidelijk herkenbaar. Het heeft een torenklok die aangestuurd wordt door de atoomklok van bij Frankfurt en is zo een openbaar uurwerk voor alle bewoners van het centrum van Hemiksem.

3.2. Plan van aanpak hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

De kerkraad is in juni 2023 met het **opmaken van dit kerkenbeleidsplan** gestart.

Er gebeurde **overleg met de lokale pastorale kerngroep en met de pastorale eenheid**. In **januari 2025 gebeurde een bevraging** met volgende lokale organisaties catechese, OKRA, FEMMA, SAMANA, Sint-Sebastiaansgilde, koor Qualicanto, de Harmonie, Tochtgenoten, jeugdbewegingen, de Heemkring, de vrije basisschool (Zonnekesschool), IVEBICA (Intergemeentelijke vereniging voor bibliotheekwerking, cultuur en academie voor deeltijds kunstonderwijs). Deze bevraging leverde nauwelijks nieuwe ideeën op.

In de loop van april wordt er overlegd met het bisdom, de pastorale eenheid, IOED en het gemeentebestuur van Hemiksem.

De kerkraad zal bij de beoordeling van toekomstige mogelijke invullingen van nevenactiviteiten uitgaan van de volgende criteria:

1. Blijvende relatie met zingeving;
2. Respect voor het gebouw en het erfgoed;
3. Nut voor de plaatselijke gemeenschap van Hemiksem;
4. Duurzaamheid van het gebouw en van de projecten;
5. Kostprijs.

Om systematisch nevenactiviteiten te organiseren zullen **aanpassingswerken en kleine verbouwingswerken aan het kerkgebouw** noodzakelijk zijn. Zo overweegt de kerkraad om in **2026 twee toiletten** in de kerk te laten plaatsen, achteraan in wat nu de doopkapel is. Ook het inrichten van een ruimte als **kitchenette** – in wat nu sacristie 1 is - lijkt noodzakelijk en de sacristie rechts kan mits kleine aanpassingen gebruikt worden als **berging**. Het aanbrenge van **één of meerdere verplaatsbare (Led)projectieschermen** wordt eveneens overwogen.

De kerkraad zal voor deze aanpassingswerken trachten een beroep te doen op Kerkplus (Provincie Antwerpen) en/of EFRO-subsidies en zal daarvoor kandideren in overleg met de bevoegde diensten van het bisdom Antwerpen.

IVEBICA stelde de vraag of de kerk aan de veiligheidsvoorschriften voldoet voor nevenbestemmingen (concerten, toneel,...). Voor publiek toegankelijke gebouwen is een speciale veiligheids- en brandkeuring noodzakelijks. Maar **kerkgebouwen, zolang ze ook voor de eredienst gebruikt worden, zijn hiervan uitgesloten. Toch werd de brandweer uitgenodigd voor een rondgang op 8 april 2025.** De kerkraad plant het aanmaken van een **infoboek over de kerk** met informatie over: waar is wat te vinden? Wat wordt verwacht dat terug wordt opgeruimd? Hoe ontsteekt men de lichten? Hoe zet je de verwarming op/af? Hoe bedient men de muziekinstallatie en de micro? Wie is verantwoordelijk en wie kan zo nodig gebeld worden?

Tot slot plant de kerkraad in 2025 een inspectie van **Monumentenwacht** van de provincie Antwerpen. De aanbevelingen worden nauwgezet opgevolgd.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen het kerkbestuur en de gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien er wijzigingen moeten aangebracht worden, worden deze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop van het bisdom Antwerpen en door de gemeenteraad.